

1.1 Transparantie en verantwoording

1.1.1 Wat staat er op het spel?

Iedereen heeft het recht te weten welke gevolgen bedrijfsactiviteiten kunnen hebben voor zijn of haar leven en welke risico's hij of zij loopt door deze activiteiten. Mensen wiens leven wordt beïnvloed door een economische activiteit kunnen hun legitieme belangen niet verdedigen als ze niet volledig geïnformeerd worden over zowel de milieu-, sociale- en economische voordelen, als de kosten en risico's die verbonden zijn aan die activiteit. Ook moeten zij worden geïnformeerd over de mogelijke alternatieven voor de voorgestelde activiteit. Om hun taak om sociale, culturele en milieubelangen te verdedigen behoorlijk te kunnen uitvoeren, moeten maatschappelijke organisaties ook toegang hebben tot alle relevante informatie.

Om deze redenen is het publieke recht op informatie - met het doel op een betekenisvolle manier te kunnen participeren in het beslissingsproces - in verschillende internationale instrumenten vastgelegd. Voorbeelden daarvan zijn de [Universele Verklaring van de Rechten van de Mens](#), de [Verklaring van Rio de Janeiro inzake Milieu en Ontwikkeling](#), de [Aarhus Conventie](#) en de [OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen](#).

Sommige van deze richtlijnen formuleren in eerste instantie verplichtingen voor overheden, maar de algemene principes zijn natuurlijk van toepassing op alle belangrijke maatschappelijke actoren, inclusief bedrijven. Ook voor hen geldt dat zij verplicht zijn om transparant te zijn over hun activiteiten die gevolgen kunnen hebben voor werknemers, omwonenden en anderen. Bovendien moeten zij bereid zijn om daarover verantwoording af te leggen en te luisteren naar de verwachtingen en zorgen van andere belanghebbenden. Dat betekent onder meer dat het bedrijf een geformaliseerde klachtenprocedure moet opzetten.

Meer en meer bedrijven zien in dat transparantie en verantwoording niet alleen tot hun morele plicht behoren, maar hen ook voordeel kunnen bieden. Transparantie creëert vertrouwen. Juist het gebrek aan voldoende informatie en de publieke perceptie dat bedrijfsleiders bepaalde informatie proberen achter te houden, zorgen voor conflicten en voor verzet tegen de activiteiten van een bedrijf. Transparantie verkleint ook het risico op corruptie. Een bedrijf dat transparant is en bereid is om verantwoording af te leggen, verwerft daarmee maatschappelijke goedkeuring voor zijn activiteiten.

Voor banken zijn transparantie en verantwoording zo mogelijk nog belangrijker dan voor andere bedrijven. Anders dan andere bedrijven spelen zij als kapitaalverstrekkers namelijk een belangrijke rol in vrijwel alle economische sectoren. En voor de sociale- en milieugevolgen van al die economische activiteiten dragen zij, als investeerders, een zekere medeverantwoordelijkheid. Om deze reden moeten banken het publiek niet enkel informeren over hun eigen activiteiten, maar moeten zij zo transparant mogelijk zijn over de bedrijven, projecten en overheden waarin zij investeren.

Ook voor banken biedt meer transparantie een groot voordeel. Zo kunnen zij de publieke bezorgdheden over activiteiten waarin zij willen investeren tijdig onderkennen en oplossen, voordat het daadwerkelijk conflicten worden. Daarom hebben multilaterale ontwikkelingsbanken en veel exportkredietverzekeraars al een transparantiebeleid dat er voor zorgt dat gegevens publiek gemaakt worden over alle transacties die in overweging genomen worden.

Bij de ontwikkeling van een beleid op dit gebied kunnen banken gebruik maken van de internationale standaarden die hieronder worden beschreven.

1.1.2 Internationale standaarden

Er bestaan verschillende internationale standaarden met betrekking tot transparantie (zowel op het niveau van de bank als geheel als ten aanzien van individuele investeringen) en verantwoording. De belangrijkste standaarden worden hier beschreven.

- **Duurzaamheidsverslagen**

De bekendste richtlijn voor het opstellen van jaarlijkse duurzaamheidsverslagen is het [Global Reporting Initiative \(GRI\) Reporting Framework](#), waarvan de nieuwste versie in maart 2011 werd gepresenteerd. Het GRI Reporting Framework zet banken aan om niet enkel hun duurzaamheidsbeleid te beschrijven, maar ook de implementatie hiervan te meten. Het GRI Reporting Framework bestaat uit de algemene Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving, maar ook uit Protocollen en Sector Supplementen die dieper ingaan op de transparantievereisten voor specifieke soorten ondernemingen en sectoren.

In samenwerking met het [UNEP Finance Initiative](#) (UNEP FI) publiceerde het GRI in oktober 2007 diverse [Financial Services Sector Supplements](#) voor - onder andere - mensenrechten, milieu en productverantwoordelijkheid. Deze supplementen dienen vanaf 1 januari 2010 verplicht te worden toegepast. Ten opzichte van de reeds bestaande sector supplementen zijn er enkele duidelijke verbeteringen:

- Er wordt nu expliciet gevraagd om publicatie van het beleid van de bank ten aanzien van specifieke thema's en sectoren. Als deze beleidsstukken niet publiek beschikbaar zijn, zijn ze vanzelfsprekend van minder waarde. Banken kunnen er dan immers niet over ter verantwoording worden geroepen, omdat de mensen die schade of nadeel ondervinden van de investeringen van een bank niet kunnen nagaan wat de normen zijn waaraan de investeringen van die bank moeten voldoen.
- Er wordt nu ook expliciet gevraagd om informatie over hoe een bank omgaat met investeringen die niet (meer) voldoen aan het beleid, de normen of de contractvoorwaarden van de bank. Banken moeten rapporteren welke actie ze ondernomen hebben in deze situaties, of deze acties succesvol geweest zijn, en wat de verdere stappen zullen zijn.

- **Transparantie over specifieke transacties**

Het is niet voldoende dat een bank mooie beleidsverklaringen publiceert. Belangrijk is dat deze beleidsverklaringen ook werkelijk leiden tot duurzamere investeringspraktijken. Dat valt alleen publiekelijk te controleren als de bank inzicht biedt in de verstrekte leningen en andere investeringen. Belanghebbenden moeten op de website van een bank basisinformatie kunnen vinden over alle transacties waar een bank bij betrokken is. En wanneer beschikbaar moeten ook de sociale- en milieu-effectrapportages met betrekking tot deze transacties publiek zijn. Banken voeren vaak aan dat ze dergelijke informatie niet kunnen publiceren omdat het de vertrouwensrelatie met hun klanten schaadt. Dit argument is echter weinig steekhoudend. Wanneer een bank deelneemt aan een bankensyndicaat, adverteert het daarover vaak trots in financiële tijdschriften. De vertrouwensrelatie met de klant speelt daar dus blijkbaar geen rol.

Maar ook als banken individueel leningen verstrekken aan bedrijven, kunnen ze van tevoren aan deze klanten duidelijk maken dat hun naam kan worden gepubliceerd. Het goede voorbeeld wordt op dit gebied al jaren gegeven door multilaterale ontwikkelingsbanken, zoals de Wereldbank, de Aziatische Ontwikkelingsbank en vele anderen. De International Finance Corporation (IFC) heeft sinds 1994 een strikte [Transparency and Disclosure Procedure](#). IFC geeft op haar website uitgebreide en volledige informatie over haar activiteiten, inclusief haar investeringsrichtlijnen en haar investeringen. Wanneer IFC een bepaald project financiert, is veel informatie over die projecten op haar website beschikbaar, zoals bijvoorbeeld milieu-effectrapportages en milieuactieplannen.ⁱ Een ander voorbeeld is de Italiaanse [Banca Etica](#), die niet alleen informatie over haar leningen publiceert (naam lener, termijn van de lening, bedrag), maar ook over potentiële transacties die in behandeling zijn bij een extern Ethisch Comité.

Commerciële banken zouden deze voorbeelden kunnen volgen door:

- in hun jaarverslag een overzicht te geven van de sectorale en regionale verdeling van de transacties waarbij ze betrokken zijn. Dergelijke informatie wordt in het GRI [Financial Services Sector Supplements](#) vereist. Belanghebbenden krijgen zo snel inzicht in de gevoelige sectoren en gebieden waarin de bank actief is;
 - via hun website basisinformatie te verstrekken over de bedrijven waar ze in investeren;
 - de bedrijven waarin ze investeren (in sommige situaties) te verplichten om informatie over de sociale- en milieu-effecten van hun activiteiten ter beschikking te stellen aan betrokken gemeenschappen, zoals dat ook is vastgelegd in de [Equator Principles](#) voor Categorie A transacties.
- **Auditing**

Om na te gaan of ze hun duurzaamheidsbeloften nakomen, laten banken soms interne audits uitvoeren van hun Milieu en Sociaal Risicomanagement Systeem, inclusief hun beleid ten aanzien van bepaalde sectoren of thema's. Gebaseerd op deze audits kunnen ze vaststellen waar hun Milieu en Sociaal Risicomanagement Systeem verder verbeterd kan worden.

Nog beter is het wanneer banken een externe audit van hun Milieu en Sociaal Risicomanagement Systeem laten uitvoeren. Daarbij kunnen ze gebruik maken van de [AA1000 Series of Standards](#) die AccountAbility heeft ontwikkeld, een combinatie van normen inzake verantwoording, auditing en rapportering. Bij voorkeur wordt (een samenvatting) van de resultaten van deze audits publiek gemaakt en bediscussieerd met belanghebbenden.

- **Consultatie**

Verdergaand dan audits zijn consultatiemechanismen waarbij de bank maatschappelijke organisaties raadpleegt over haar investeringsbeleid ten aanzien van bepaalde sectoren en thema's. Om dergelijke consultaties doeltreffend te maken is het wel van belang dat een bank haar beleidsdocumenten vertaalt in een taal en jargon dat begrijpelijk is voor de betrokken gemeenschappen en organisaties. Zo'n consultatie moet een echt tweerichtingsproces zijn. Wanneer een bank de bezorgdheden, gevoeligheden en andere bijdragen van belanghebbenden niet ernstig neemt, is zo'n proces nutteloos. Ernstige bezwaren moeten leiden tot het aanpassen van het bankbeleid en de gevolgde procedures.ⁱⁱ

- **Klachtenmechanismen**

De bank is ook verantwoording verschuldigd aan lokale gemeenschappen en andere belanghebbenden over betrokkenheid bij specifieke investeringen. Natuurlijk zijn het in de eerste plaats de bedrijven zelf die verantwoordelijk zijn voor de sociale- en milieueffecten van hun activiteiten, en moeten klachten van gemeenschappen in eerste instantie aan hen gericht zijn. Maar dat ontslaat een bank niet van de plicht om te zorgen dat alle bedrijven waarin wordt geïnvesteerd voldoen aan de normen die de bank zelf heeft vastgelegd in haar sector- en themabeleid. Daarom is het belangrijk dat banken een onafhankelijke klachtenprocedure invoeren, voor lokale gemeenschappen en andere belanghebbenden die effecten ondervinden van activiteiten waarin de bank investeert en voor maatschappelijke organisaties die bredere sociale en milieubelangen verdedigen. Zij kunnen dan een klacht indienen indien ze vaststellen dat een investering niet voldoet aan het beleid van de bank. De meeste multilaterale ontwikkelingsbanken en meerdere exportkredietverzekeringmaatschappijen beschikken over zo'n klachtenprocedure.ⁱⁱⁱ

In zijn in april 2008 gepubliceerde eindrapport noemt John Ruggie, de *Speciaal Vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal van de VN inzake mensenrechten en transnationale ondernemingen*, het ontbreken van klachtenprocedures een zwak punt van alle initiatieven van financiële instellingen die de naleving van mensenrechten willen garanderen voor de bedrijven waarin zij investeren. "Als effectieve klachtenprocedures niet ontwikkeld worden valt de geloofwaardigheid van zulke initiatieven te betwisten. Zowel de [Voluntary Principles on Security and Human Rights](#) als de [Equator Principles](#) kampen met dit probleem, maar werken momenteel aan dergelijke procedures."^{iv}

1.1.3 Inhoud van een goed bankbeleid

Voor een bank die zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid serieus neemt, is een goed beleid op het gebied van transparantie en verantwoording van groot belang. De volgende elementen dienen opgenomen te worden in een dergelijk beleid:

- Publicatie van een duurzaamheidsverslag dat voldoet aan de GRI Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving;
- Publicatie van documenten die het sector- en themabeleid van de bank integraal weergeven;
- Inzicht in hoe de bank zorgt dat investeringen aan de gestelde voorwaarden voldoen en welke actie ondernomen wordt als daar niet aan wordt voldaan;
- Publicatie van de eisen die aan investeringen gesteld worden ten aanzien van transparantie en verantwoording;
- Overzicht van de sectorale en regionale verdeling van alle transacties waar de bank bij betrokken is;
- Publicatie van basisinformatie over grote klanten, inclusief rapportages over sociale- en milieu-effecten;
- Auditing van het Milieu en Sociaal Risicomanagement Systeem en publicatie van resultaten;
- Beleid en resultaten van consultatie met maatschappelijke organisaties;
- Onafhankelijk klachtenmechanisme voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties.

1.1.4 Scoretabel

Op basis van de criteria die in de voorgaande paragraaf zijn beschreven is de volgende scoretabel voor het bankbeleid ten aanzien van transparantie en verantwoording opgesteld:

1. De bank heeft geen duurzaamheidsverslag en geen beleid ten aanzien van transparantie en verantwoording;
2. Het duurzaamheidsverslag dat de bank publiceert voldoet niet aan de GRI Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving OF de bank publiceert de documenten die het sector- en themabeleid van de bank weergeven niet op zijn website;
3. De bank publiceert een duurzaamheidsverslag dat voldoet aan de GRI Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving EN publiceert documenten die het sector- en themabeleid van de bank weergeven;
4. De bank publiceert een duurzaamheidsverslag dat voldoet aan de GRI Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving en publiceert documenten die het sector- en themabeleid van de bank integraal weergeven. De bank publiceert bovendien een overzicht van de bedrijven en overheden waarin wordt geïnvesteerd OF heeft een onafhankelijke klachtenprocedure voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties opgezet;
5. De bank publiceert een duurzaamheidsverslag dat voldoet aan de GRI Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving en publiceert bovendien documenten die het sector- en themabeleid van de bank integraal weergeven. De bank publiceert daarnaast een overzicht van de bedrijven en overheden waarin wordt geïnvesteerd EN heeft een onafhankelijke klachtenprocedure voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties opgezet.

ⁱ IFC, "Sustainability", *Website IFC*, Viewed in May 2010.

ⁱⁱ BankTrack, "The do's and don'ts of sustainable banking", *BankTrack*, 28 november 2006.

ⁱⁱⁱ Zie bijvoorbeeld het World Bank Inspection Panel, de IFC en MIGA Compliance Advisor Ombudsman, het ERBD Independent Recourse Mechanism en de JBIC Examiners for Environmental Guidelines.

^{iv} Ruggie, J., "Promotion and Protection of all Human Rights, Civil, Political, Economic, Social and Cultural Rights, including the Right to Development - Report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises", *UN Human Rights Council*, 7 april 2008.